

raal de boventoon voert en men geen weet heeft van moderne psychologische inzichten? De burgemeester is hem liever kwijt dan rijk. De kerkelijke autoriteiten rekenen het Daniel zwaar aan dat hij zich ten onrechte als priester heeft uitgegeven. Niemand steekt een hand uit om hem andere, nieuwe kansen te bieden. Hij moet terug naar de jeugdinrichting. Binnen de treiterige, pesterige en haatdragende sfeer van die instelling krijgt zijn oude ik weer de overhand.

Terecht werd de film, die gebaseerd is op een waargebeurd verhaal, in 2020 bekroond met een Oscar voor beste niet-Engelstalige film. *Corpus Christi* is een film die door hart en ziel snijdt.

Ina Brouwer, voorheen docente aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht. E-mail: ibrouwer@ziggo.nl.

Anne Margriet Pot, *Zorgen van een mantelzorger. Een dozijn dagelijkse dilemma's*

Utrecht, KokBoekencentrum, 2020
ISBN 978 90 4353 342 3

‘Geen zorgprofessional heeft mij gedurende de zorg voor mijn ouders naar mijn dilemma’s gevraagd of er met me over gesproken,’ stelt auteur Anne Margriet Pot in haar voorwoord. In *Zorgen van een mantelzorger* vertelt ze daarom over een dozijn dilemma’s waar zij als dochter tegenaan is gelopen.

Pot is, onder andere als hoogleraar en beleidsmaker, jarenlang ervaren in de langdurige zorg. Toch merkt zij dat de directe zorg voor je ouders nieuwe kennis en andere ervaring geeft dan je uit onderzoeken en bureauwerk opdoet. Het raakt je immers direct en je neemt het mee naar huis. Je moet wikken en wegen, slaapt er soms slecht van en wordt zelfs tot het diepst van je ziel geraakt. Dat is andere koek.

Vanuit die kennis als ervaringsdeskundige beschrijft zij herkenbare dilemma’s voor mantelzorgers, zoals: is het beter als je ouders samen in een verpleeghuis gaan wonen of kan degene

met minder zorgbehoefte beter thuisblijven? En: moet je dan kiezen voor een verpleeghuis dichtbij jou, waardoor je ouders wel hun vertrouwde omgeving kwijtraken? En wat moet je doen als je moeder dementie heeft en dingen zegt die feitelijk niet kloppen: meepraten of tegenspreken? Of over de samenwerking met zorgprofessionals: moet je wel kritisch zijn als dingen niet goed gaan, als het zich dan tegen jou of je ouders kan keren, omdat de professionals een hekel aan je krijgen?

Pot schrijft gedreven en persoonlijk over haar zoektocht in deze herkenbare en veelvoorkomende dilemma’s. Ze geeft daarbij tips, maar vooral een inkijk in haar eigen manier van hiermee omgaan. Dat is ook mooi: er is geen goed of fout, behalve dat het fout is om niet goed naar de individuele omstandigheden te kijken en daarop af te stemmen.

‘Deze bundel is niet bedoeld als aanklacht,’ schrijft Pot; ze wil zorgprofessionals, -organisaties of gemeenten niet aan de schandpaal nagelen. Toch kan niet gezegd worden dat ze dat nalaat. Regelmatig zijn er in het boek kritische noten naar deze betrokkenen te ontwaren, zoals wanneer een tirade wordt samengevat in de zin: ‘Omdat veel dingen niet zo lopen als zij zouden moeten, heeft mijn zus zo langzamerhand een dagtaak aan de zorg voor mijn ouders.’

Anderzijds spaart zij ook zichzelf niet. Ze vertelt open en eerlijk over haar worsteling of ze wel of niet naar Genève moet verhuizen voor haar werk, nu haar ouders zo afhankelijk worden. Ook het steeds weer zoeken naar je eigen grenzen, het omgaan met schuldgevoelens en zelfs de verhoudingen met bijvoorbeeld haar zus komen ter sprake. Want de zorg voor je ouders zet ook de relatie met broers en zussen vaak op scherp. Het is verrijkend dat Pot hierover zo openhartig en kwetsbaar schrijft.

Het boek vol dilemma’s voor mantelzorgers is een aanwinst voor ieder die zorg draagt voor iemand, waarbij er vooral herkenning zal zijn voor mensen die afhankelijk zijn van langdurige zorg. Het is een gebied waarin Pot professioneel expert is, waarvan ze ook regelmatig in het boek

getuigt, soms tot vermoeiens toe: in het voorwoord, door de hoofdstukken heen, op de achterflap, met frequente opsommingen van functies en professies.

Het wekt soms de nodige verbazing: hoe kan het dat je, als je al zoveel ervaring als expert in deze thematiek hebt, toch vaak verrast wordt door dilemma's waarvoor je komt te staan? De moraal van het verhaal is daarom: de expert is in dit geval niet hoogleraar Pot met haar talloze publicaties en functies, maar Anne Margriet met haar vele twijfels en worstelingen, waarover zij zo herkenbaar en nabij schrijft.

Tim van Iersel, dementiedominee en ethicus, als geestelijk verzorger werkzaam bij WoonZorgcentra Haaglanden. E-mail: tvaniersel@wzh.nl.

Fred Omvlee, Jan Andries de Boer & Piet van Die, **Van Elvis-viering tot U2-dienst. Het gebruik van popmuziek in de kerk**

Utrecht, KokBoekencentrum, 2019
ISBN 978 90 239 5524 5

Velen die de kerk een warm hart toedragen, zouden wel willen dat haar taal toegankelijker was, zodat meer mensen zouden horen wat er voor goeds in de boodschap van het christendom aanwezig is. De dominees Fred Omvlee, Jan Andries de Boer en Piet van Die zetten popmuziek in om met toegankelijke kerkdiensten een breed publiek te bereiken. Alle drie hebben ze ruime ervaring en ook succes met het organiseren van kerkdiensten rondom een bekende popmuzikant: Omvlee met Elvis Presley, Van Die met Johnny Cash en De Boer met U2 en BLØF. Omvlee stond daarnaast aan de wieg van de Top 2000-kerkdiensten.

De predikanten hebben dit boek geschreven om te laten zien hoe zij popmuziek in kerkdiensten benutten en om anderen op weg te helpen die dat ook willen. In die opzet zijn ze geslaagd; het is een praktisch boek met persoonlijke ervaringen, rijk voorzien van voorbeeldliturgieën en muzieksuggesties. Het boek begint met een transcriptie van een radio-interview dat de drie

auteurs over popmuziek in kerkdiensten gaven bij RTV-Ridderkerk. Deze speelse inleiding maakt meteen het belang van de media bij dit onderwerp duidelijk. Verschillende media pikten het onderwerp gemakkelijk op en die extra publiciteit was onderdeel van het succes.

Het volgende hoofdstuk, 'Kleine theologie van de popmuziek', beargumenteert het gebruik van popmuziek in een kerkdienst en werkt de theologische relevantie uit. Dit gebeurt niet heel diepgravend, maar dat is in een praktijkboek misschien ook wel passend. Vervolgens komen de auteurs elk aan het woord over de eigen specialiteit, met persoonlijke verhalen hoe ze daartoe gekomen zijn en hoe dat vervolgens verliep. Deze hoofdstukken vormen de hoofdmoot van het boek. Ze beschrijven het proces hoe je tot zo'n dienst komt en nemen je bij de hand als je zelf een popkerkdienst zou willen opzetten. Deze hoofdstukken bevatten ook uitgewerkte kerkdiensten. Het laatste hoofdstuk beschrijft andere popartiesten van wie de muziek bruikbaar is in kerkdiensten of waarmee zelfs een hele dienst mee te vullen is.

Het boek geeft geen grondige analyse over de muziekkeuze in kerkdiensten en popmuziek in het bijzonder. Het is vooral een praktisch boek, geschreven door liefhebbers die ervaren hebben dat je met popmuziek in kerkdiensten een andere en grotere groep mensen aanspreekt. Liefhebbers die hun ervaringen willen delen en anderen willen inspireren het ook eens te proberen. In dat opzicht werkt het boek. Als je het boek leest, word je getroffen door het succes van de beschreven diensten. Voor wie dat ook wil, biedt het boek veel handvatten en praktische tips hoe het aan te pakken.

Zelf vraag ik me af in hoeverre het succes samenhangt met dat de auteurs 'all the way' gaan in hun popdienst. Dus meestal alles van een enkele artiest, soms met gebruik van het levensverhaal van de artiest in de preek, vaak met een coverband die de nummers in de kerk live speelt, publiciteit via media en soms via de fanclub. Werkt het ook als de opzet kleinschaliger is? Maar dat doet verder niet af aan het boek. Het is vlot geschreven, bevat interessante per-